

## ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА БАТЬКІВ ЯК УМОВА ВИХОВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ольга Бутенко

<https://orcid.org/0000-0003-2763-185X>

*Уманський національний університет*

У статті науково обґрунтовано концепцію педагогічної підтримки батьків як стратегічної умови виховання гендерної толерантності дошкільників із особливими освітніми потребами. Актуалізовано проблему подолання «подвійної стигматизації» та «гендерної депривації» дітей із порушеннями розвитку, що зумовлено фокусуванням родини на корекції дефекту та інфантилізацією вихованців. Деталізовано авторську методику «педагогізації батьків», що реалізується через три взаємопов'язані етапи: діагностичний (експлікація упереджень через наративні інтерв'ю та проєктивні методики), корекційно-розвивальний (трансформація батьківських компетенцій через кейс-тренінги та воркшопи) і рефлексивно-оцінювальний (трансформація батьківських компетенцій через інтерактивні кейс-тренінги з емпатійного моделювання, воркшопи з адаптації ігрового контенту та інтегровані заходи «діти + батьки»). Доведено, що системна стратегічна взаємодія фахівців та родини мінімізує вплив стереотипів, сприяє успішній гендерній самоідентифікації дитини та забезпечує її ефективну соціальну абілітацію в сучасному безбар'єрному просторі.

**Ключові слова:** гендерна толерантність; педагогізація батьків; діти з особливими освітніми потребами; дошкільна освіта; інклюзивна освіта; виховання гендерної толерантності; партнерство освітнього закладу та родини.

### **Butenko Olha. Pedagogical support for parents as a condition for fostering gender tolerance in children with special educational needs.**

The article scientifically substantiates the problem of pedagogical support for parents as a leading determinant of gender tolerance education for preschool children with special educational needs. Based on the analysis of the processes of inclusive democratisation of education, the need to update the content of education for children with developmental disabilities has been proven. Emphasis is placed on the implementation of egalitarian approaches that involve the deconstruction of «double stigmatisation» (based on gender and psychophysiological status), the teaching of respect for human dignity, and the development of the ability to interact as partners. The role of strategic cooperation between specialists, preschool education institutions, and families as a basic factor in successful social habilitation is highlighted. The expediency of introducing «parent education» as a systemic mechanism for increasing the inclusive gender competence of families is argued. The key vectors of this process are detailed: ensuring the unity of educational influences through an Individual Development Program, overcoming parental attitudes towards the «infantilisation» of the child, developing self-identification skills, and designing a barrier-free gender-sensitive environment.

Attention was paid to testing the author's methodology for educating parents, which was implemented in three stages. The diagnostic stage revealed the phenomenon of «gender deprivation» in the upbringing of children with special educational needs and the specifics of parental prejudices. The corrective and developmental stage ensured the deepening of parental competencies through interactive technologies: case studies on empathic communication, workshops on the adaptation of play materials, and «children + parents» events. The reflective-evaluative stage was aimed at analysing the dynamics of the child's self-perception and correcting parenting patterns. Empirical results confirm that the proposed methodology minimises the influence of stereotypes, increases the level of responsible parenting, and ensures the continuity of educational influences. The conclusion was made that family education is a system-forming factor in the formation of gender tolerance and successful social integration of preschoolers with special educational needs.

**Keywords:** gender tolerance; parental education; children with special educational needs; preschool education; inclusive education; fostering gender tolerance; partnership between educational institutions and families.

**Постановка проблеми.** Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві зумовлюють нагальну потребу в оновленні змісту дошкільної освіти та пошуку ефективних методологічних підходів до формування особистості дитини в умовах соціального різноманіття та інклюзії. Одним із пріоритетних напрямів сучасної педагогічної практики є виховання гендерної толерантності, що передбачає формування у дітей ціннісного

ставлення до оточуючих, прийняття соціокультурних відмінностей та розвиток навичок взаємодії на засадах рівності й партнерства. Дошкільне дитинство постає сензитивним періодом для закладання фундаменту гуманістичних цінностей, деконструкції стереотипних уявлень про соціальні ролі та накопичення позитивного досвіду міжперсоніфікованого спілкування.

Особливої ваги ця проблема набуває у контексті виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Соціалізація таких дітей часто ускладнюється не лише наявними порушеннями розвитку, а й ризиком соціальної ізоляції та «подвійної стигматизації» – за ознаками статі та психофізіологічного стану. Формування гендерної толерантності у цієї категорії вихованців потребує специфічних підходів, оскільки вони мають засвоїти моделі рівноправної взаємодії, усвідомити власну гендерну ідентичність та навчитися сприймати розмаїття людських проявів як норму, що є критично важливим для їхньої подальшої абілітації (Бистрова, 2015; Колупаєва & Таранченко, 2019; Сак, 2014).

Ефективність цього процесу безпосередньо залежить від узгодженої взаємодії закладу дошкільної освіти, фахівців інклюзивного супроводу та родини. Сім'я дитини з особливими освітніми потребами є первинним соціальним інститутом, у якому вихованець імпліцитно засвоює норми поведінки та моделі взаємин. Проте батьки дітей із порушеннями розвитку часто концентруються виключно на корекції основного дефекту, нівелюючи потреби дитини у гендерному самовизначенні або підсвідомо формуючи у неї позицію «вічної дитини» (інфантилізація), що суперечить принципам егалітарного виховання. Аналіз педагогічної практики засвідчує, що такі батьки потребують посиленої підтримки для подолання бар'єрів у сприйнятті дитини як гендерно суб'єктної особистості (Алексеєнко, 2021; Бистрова, 2015; Міщик, 2016).

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває педагогічне партнерство, спрямоване на підвищення інклюзивно-гендерної компетентності родини. Співпраця фахівців та батьків має забезпечити синхронізацію виховних стратегій та створення єдиного аксіологічного простору, де особливості розвитку не стають перешкодою для засвоєння цінностей гендерної рівності. Цілеспрямована педагогічна підтримка родини є базовою умовою формування гендерно толерантної поведінки дошкільників з особливими освітніми потребами та їхньої успішної інтеграції в сучасне демократичне суспільство.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема формування гендерної толерантності дітей з особливими освітніми потребами інтегрує напрацювання у галузі загальної та спеціальної педагогіки. Теоретико-методологічні засади гендерного підходу розкрито в роботах Т. Говорун, Т. Голованової, П. Горностая, О. Кікінежді, В. Кравця, Н. Миропольської, О. Петренко, О. Цокур та ін. Питання інклюзивної трансформації освіти та створення

безбар'єрного середовища для дітей з особливими освітніми потребами висвітлено у працях А. Колупаєвої, О. Таранченко, Т. Сак, Н. Софій та ін. Питання психологічного розвитку та соціальної адаптації дітей із порушеннями досліджували В. Бондар, В. Синьов, Н. Стадненко та ін., чії праці дають змогу зрозуміти механізми засвоєння соціальних норм дітьми з особливими освітніми потребами.

Різні аспекти формування толерантної особистості розглядають І. Бех, О. Безкоровайна, П. Гнатенко, О. Грива, В. Ляпунова, Ю. Тодорцева та ін. Специфіку гендерної толерантності досліджують Т. Грубі, О. Демчина, Т. Дороніна, Т. Мотуз, В. Полякова, О. Праченко, А. Рагуліна, О. Скларова, З. Стукаленко та ін. Водночас виховання толерантності в інклюзивному розрізі розглядається у роботах Ю. Бистрової, О. Мартинчук та ін. Проблеми партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та родини обґрунтовано Т. Алексеєнко, Я. Квасецькою, Г. Люлькою та ін., тоді як особливості гендерної соціалізації в сім'ї вивчали М. Кириленко, О. Кісь, Л. Кобилянська, Л. Міщик, О. Стрельник та ін.

Важливим вектором наукових пошуків є проблема партнерської взаємодії закладу освіти і родини. Теоретичне підґрунтя сімейного виховання та взаємодії суб'єктів освітнього процесу закладено у працях класиків (Я. Корчака, В. Сухомлинського та ін.) та обґрунтовано сучасними вченими (Т. Алексеєнко, І. Бехом та ін.). Питання практичної співпраці закладу дошкільної освіти з родинами висвітлено в роботах Я. Квасецької, Г. Люльки, тоді як особливості гендерної соціалізації дитини в сім'ї стали об'єктом уваги Л. Міщик. Водночас специфіку соціально-педагогічного супроводу родин, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, та механізми їхньої адаптації в інклюзивному просторі ґрунтовно досліджували Ю. Бистрова, А. Колупаєва, Т. Сак, чії напрацювання дозволяють розглядати сім'ю як основний інститут абілітації дитини.

Попри значну кількість розвідок, присвячених окремим аспектам гендерної освіти, інклюзії та сімейної педагогіки, аналіз наукової літератури свідчить про певну фрагментарність у висвітленні їхнього взаємозв'язку. На сьогодні недостатньо розробленими залишаються зміст, структура та організаційні форми педагогічної підтримки батьків як стратегічної умови формування гендерної толерантності дошкільників із особливими освітніми потребами. Відсутність цілісних методик, які б поєднували принципи інклюзивного навчання з егалітарними засадами виховання в родині, обумовлює нагальну необхідність нашого дослідження.

**Формулювання цілей статті.** Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити етапність і зміст педагогічної підтримки батьків як стратегічної умови виховання гендерної толерантності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, а також розкрити механізм партнерської взаємодії фахівців закладу освіти та родини у створенні інклюзивного гендерночутливого середовища, що сприяє успішній соціалізації та абілітації дитини.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Педагогізація батьків є засадничою умовою формування гендерної толерантності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, що обумовлено необхідністю створення спеціальних умов для їхньої успішної соціальної абілітації. Сучасні наукові розвідки констатують, що саме партнерська взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти є найефективнішим механізмом компенсації дефіцитарного соціального досвіду дитини, спричиненого обмеженнями життєдіяльності. У цьому стратегічному тандемі батьки дітей з особливими освітніми потребами виступають пріоритетними суб'єктами трансляції соціальних цінностей та первинної гендерної соціалізації. Оскільки родина є мікросоціумом, де закладається базис самосприйняття, саме в ній формується первинна впевненість дитини у власній соціальній спроможності та егалітарна модель поведінки.

Водночас, заклад дошкільної освіти забезпечує професійний психолого-педагогічний супровід, структурує інклюзивний досвід виховання та виступає модератором у процесі подолання батьківських стереотипів щодо статевої ролі дітей із порушеннями розвитку. Педагогізація родини в цьому контексті передбачає трансформацію батьківської позиції: від пасивного спостерігача до активного суб'єкта освітнього процесу, здатного свідомо нівелювати явища «гендерної депривації» та стигматизації. Узгодженість дій педагогів та батьків дозволяє створити єдиний вектор виховного впливу, де повага до людської гідності та прийняття іншості стають основою життєдіяльності дитини (Квасецька, 2019; Люлька, 2017; Мельниченко & Биковська, 2019; Склярова, 2020).

Аналіз проблеми дозволив виокремити основні аспекти впливу педагогізації батьків на цей процес у контексті інклюзії:

- *Забезпечення єдності виховних впливів через Індивідуальну програму розвитку (ІПР).* Для дитини з особливими освітніми потребами консистентність (узгодженість) вимог у сімейному колі та закладі освіти є критичним чинником стабілізації психічного розвитку. Педагогізація дозволяє синхронізувати гендерне виховання з корекційними цілями, запобігаючи

виникненню когнітивного дисонансу. Це нівелює ризик ситуації, коли у закладі дошкільної освіти дитину залучають до рівноправної партнерської взаємодії, тоді як вдома вона залишається в пасивній позиції «об'єкта опіки», позбавленою можливостей для повноцінної гендерно-рольової ідентифікації (Сак, 2014; Склярова, 2020).

- *Деконструкція крос-секційних (гендерних та соціальних) стереотипів.* Батьки дітей з особливими освітніми потребами часто стають реципієнтами «подвійної стереотипізації»: упереджень щодо статі та міфів про соціальну обмеженість особи з інакшістю. Системна педагогічна підтримка стимулює батьків до рефлексії власної схильності до гіперопіки чи інфантилізації, що часто блокує формування маскуліної або фемініної ідентичності вихованця. Залучення родини до інклюзивних практик підвищує їхню гендерну компетентність, формуючи егалітарне бачення дитини як автономного та активного суб'єкта соціуму (Алексєєнко, 2021; Говорун & Кікнежді, 1999, 2004; Мельниченко & Биковська, 2019; Barnett, Jung & Epstein, 2020; Herath, 2020).

- *Розвиток адаптивної соціально-психологічної компетентності.* Гендерна толерантність у дошкільників з особливими освітніми потребами базується на інтерналізації емпатії та усвідомленні особистих кордонів. Участь батьків у активних формах навчання (тренінгах, воркшопах із застосуванням засобів альтернативної комунікації, кейс-методах) дозволяє верифікувати та закріпити моделі толерантної взаємодії. Це експоненціально посилює виховний потенціал закладу освіти, трансформуючи сім'ю на безпечний простір апробації соціальних ролей та безбар'єрної комунікації (Квасецька, 2019; Люлька, 2017; Склярова, 2020; Otero-Mayer, 2021).

Зрештою, педагогізація родини постає фундаментальним чинником проектування інклюзивного гендерночутливого середовища, у якому принципи рівності та поваги до інакшості органічно інтегровані у повсякденну життєдіяльність дитини. Запропонований підхід дозволяє трансформувати декларативні засади толерантності у стійку поведінкову парадигму, забезпечуючи не лише соціальну адаптацію, а й повноцінну абілітацію дошкільника з особливими освітніми потребами в координатах сучасного демократичного суспільства.

У межах дослідження було розроблено та апробовано авторську методику педагогізації батьків дітей з особливими освітніми потребами, яка концептуально поєднує теоретико-методологічну підготовку з інклюзивними практико-орієнтованими формами роботи. Запропонований інструментарій спрямований на

деконструкцію гендерних упереджень дорослих, врахування специфіки психофізіологічного розвитку вихованців та забезпечення континууму (безперервності) виховних впливів у системі «заклад дошкільної освіти – сім'я».

Реалізація методики здійснювалася як цілісний, логічно завершений процес, що інтегрує загальнопедагогічні засади гендерного виховання зі специфічними завданнями інклюзивного навчання. В основу методики покладено принцип суб'єкт-суб'єктного партнерства, згідно з яким батьки розглядаються не як об'єкти педагогічного впливу, а як рівноправні та активні члени мультидисциплінарної команди супроводу дитини. Такий підхід дозволяє перетворити родину на активного соціокультурного суб'єкта, що свідомо транслює цінності гендерної толерантності та інклюзивної рівності.

З огляду на вищезазначене, зупинимося на детальному аналізі етапності та змістового наповнення авторської методики, що дозволить простежити логіку трансформації батьківських установок від діагностики до практичної реалізації.

*Діагностичний етап: Експлікація гендерних настанов та бар'єрів сприйняття.* Діагностичний етап став фундаментом для всієї подальшої корекційної роботи, оскільки був спрямований на детальне виявлення вихідного рівня гендерної компетентності батьків та їхніх глибинних установок щодо соціальної перспективи дитини з особливими освітніми потребами. На цій стадії було важливо вийти за межі формальних показників і дослідити неочевидні перешкоди у вихованні толерантності.

Окрім традиційного анкетування та тестування на рівень загальної толерантності, на цьому етапі було застосовано комплекс специфічних методів:

- нарративне інтерв'ю «Образ майбутнього дитини»: дозволило проаналізувати, чи пов'язують батьки доросле життя дитини з особливими освітніми потребами із виконанням гендерних ролей (створення сім'ї, професійна реалізація, соціальна активність);

- проєктивні методики (малюнкові тести, завершення речень): допомогли виявити приховані стереотипи про «статеву нейтральність» дітей із порушеннями розвитку, коли фіксація на діагнозі витісняє сприйняття дитини як хлопчика чи дівчинки;

- метод включеного спостереження: застосовувався для аналізу реальних патернів взаємодії «батьки – дитина» у побуті та ігровій діяльності. Особлива увага приділялася тому, чи диференціюють батьки виховні впливи, вибір іграшок та одягу залежно від статі дитини, чи їхня поведінка диктується виключно призвою діагнозу.

Ретельний аналіз отриманих емпіричних даних дозволив зафіксувати тривожний феномен «гендерної депривації» – неусвідомленого ігнорування батьками потреби дитини з особливими освітніми потребами у гендерній самоідентифікації. Виявлення цього феномену, що проявляється у сприйнятті дитини як «вічного немовляти» без статевих ознак, стало засадничим підґрунтям для індивідуалізації педагогічного супроводу на наступних стадіях. Таким чином, діагностика дозволила перейти від узагальнених просвітницьких заходів до точкової роботи з конкретними психологічними бар'єрами кожної родини.

*Корекційно-розвивальний етап: Трансформація батьківських компетенцій та апробація інклюзивних практик.* Другий етап методики був спрямований на активне формування інклюзивно-гендерних компетенцій батьків через систему науково обґрунтованих впливів, адаптованих до специфічних потреб інклюзивної групи. На цій стадії відбувся перехід від теоретичного усвідомлення проблеми до практичного опанування інструментарієм виховання толерантності.

Особлива увага приділялася деконструкції деструктивного міфу про те, що гендерне виховання є «другорядним» або «факультативним» порівняно з корекцією фізичних чи ментальних порушень. Батьки опановували інформацію про те, що гендерна толерантність – це не абстрактна категорія, а дієвий механізм, який допомагає дитині з особливими освітніми потребами успішно адаптуватися в соціумі, усвідомити власну ідентичність та вибудувати здорові кордони з однолітками.

Для інтенсифікації цього процесу було впроваджено спектр інтерактивних форм роботи:

- кейс-тренінги з емпатійного моделювання: передбачали детальний розбір реальних ситуацій взаємодії дитини з особливими освітніми потребами та її однолітків у типовому середовищі закладу дошкільної освіти. Батьки вчилися ідентифікувати приховані прояви дискримінації або стереотипної поведінки та виробляти алгоритми толерантного реагування, що базуються на повазі до гідності кожної дитини;

- воркшопи з адаптації та селекції ігрового матеріалу: фокусувалися на вмінні батьків обирати іграшки, дидактичні посібники та види діяльності, що сприяють гармонійній гендерній ідентифікації дитини незалежно від її діагнозу. Учасники вчилися уникати «гендерного маркування» іграшок та створювати безбар'єрне ігрове поле, де дитина буде вільна у виборі засобів самовираження;

- інтегровані заходи формату «діти + батьки»: стали кульмінацією етапу, де через спільну

творчу, ігрову та проектну діяльність відбувалася практична апробація навичок егалітарної взаємодії. Саме в таких заходах емпатія трансформувалася з поняття у реальну дію, що дозволяло закріпити позитивні виховні патерни (Бистрова, 2015; Колупасва & Таранченко, 2019).

- Результатом реалізації цього етапу став якісний перехід у батьківській позиції: від пасивної опіки, що часто межувала з соціальною ізоляцією дитини, до активної підтримки формування у дошкільника стійких соціально-статевих орієнтирів та щирої поваги до інакшості оточуючих. Це створило необхідний психологічний фундамент для наступного аналізу результатів.

- *Рефлексивно-оцінювальний етап: Аналіз особистісних трансформацій та верифікація результатів.* Завершальний етап методики забезпечував глибокий багаторівневий аналіз якісних трансформацій у виховній системі родини та освітньому просторі закладу дошкільної освіти. Головною метою цієї стадії було не лише фіксування обсягу засвоєних батьками знань, а передусім оцінка динаміки змін у психоемоційному стані та самосприйнятті дитини з особливими освітніми потребами.

- Основними індикаторами ефективності впровадженої методики стали:

- стабілізація гендерної самоідентифікації: поява у дитини чітких уявлень про свою статеву належність та усвідомлене використання відповідних соціальних ролей у грі та побуті;

- зниження рівня соціальної тривожності: дитина з особливими освітніми потребами демонструвала більшу впевненість у ситуаціях міжособистісної взаємодії, що свідчило про успішне подолання бар'єрів «об'єктивації» та відчуження;

- розвиток інтерактивних навичок партнерства: здатність дитини до конструктивної співпраці з однолітками обох статей на засадах емпатії та взаємоповаги.

Центральним елементом етапу стали рефлексивні сесії з батьками, побудовані за принципом «від дефіцитарної до ресурсної моделі». Батьки вчилися оцінювати розвиток своєї дитини не через призму її психофізіологічних порушень чи «дефіцитів», а за рівнем її зростаючої соціально-психологічної компетентності. Рефлексія дозволила учасникам усвідомити, що гендерна толерантність є потужним ресурсом для соціальної автономії їхньої дитини.

Такий підхід дозволив не лише підбити підсумки дослідження, а й гнучко скоригувати подальші стратегії партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Зрештою, родина трансформувалася з пасивного споживача освітніх послуг на надійного, свідомого партнера

у створенні цілісного безбар'єрного та гендерночутливого простору, що є критично важливим для гармонійного розвитку дитини в інклюзивних координатах (Алексеевко, 2021; Склярова, 2020).

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що педагогічна підтримка батьків є фундаментальною умовою формування гендерної толерантності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, виступаючи дієвим каталізатором їхньої успішної соціальної абілітації. Встановлено, що системна співпраця сім'ї, педагогів та фахівців спеціальної освіти забезпечує необхідну консистентність виховних стратегій, суттєво підвищує рівень інклюзивно-гендерної компетентності батьків та сприяє деконструкції усталених стереотипів щодо «статевої нейтральності», або обмеженості соціальних ролей осіб із порушеннями розвитку. Це створює сприятливе аксіологічне підґрунтя для виховання у дітей поваги до людської гідності, прийняття інакшості та розвитку навичок егалітарної взаємодії в інклюзивному суспільстві.

Доведено ефективність реалізованої комплексної методики, цілісність якої забезпечувалася послідовним впровадженням діагностичного, корекційно-розвивального (змістово-технологічного) та рефлексивно-оцінювального етапів. Такий підхід дозволив не лише здійснити об'єктивний моніторинг вихідних батьківських установок щодо соціальних перспектив дитини з особливими освітніми потребами, а й системно модернізувати їхній практичний інструментарій щодо гендерного виховання. Органічна інтеграція теоретичних знань із адаптованими інтерактивними формами роботи (кейс-методами, спільними інклюзивними проектами, тренінгами емпатійного спілкування) забезпечила розвиток соціально-психологічної компетентності дітей, формуючи їхню готовність до безбар'єрної та вільної від упереджень життєдіяльності.

Таким чином, педагогізація батьків постає стратегічним системоутворюючим механізмом, який інтегрує родину та інклюзивну установу в єдиний аксіологічний простір. Це забезпечує наступність виховних впливів та створює оптимальне соціально-педагогічне середовище для гармонійного становлення особистості дитини з особливими потребами на засадах гендерної рівності, взаємоповаги та гуманізму.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у розробці цифрових адаптивних платформ та мультимедійних посібників для дистанційної підтримки гендерної грамотності батьків, які виховують дітей із різними нозологіями, у межах неформальної та інклюзивної освіти.

## Список використаних джерел

- Алексеевко Т. Ф. Педагогічна підтримка сім'ї у вихованні дитини : навч. посіб. Київ : Слово, 2021. 240 с.
- Бистрова Ю. О. Соціально-педагогічна допомога сім'ям, які виховують дітей з обмеженнями життєдіяльності. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. Вип. 5. Т. 1. С. 34–43.
- Говорун Т. В., Кікінезді О. М. Гендерна психологія : навч. посіб. Київ : Академія, 2004. 308 с.
- Говорун Т. В., Кікінезді О. М. Статеве виховання та підготовка учнівської молоді до сімейного життя : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1999. 104 с.
- Квасецька Я. А. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та родини: зміст та форми. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Т. 2. С. 112–117.
- Колупасва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навч. посіб. Харків : Ранок, 2019. 304 с.
- Люлька Г. А. Педагогізація батьків як умова успішної соціалізації дошкільників. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2017. № 2 (57). С. 102–106.
- Мельниченко О. В., Биковська С. С. Гендерне виховання дітей дошкільного віку в умовах партнерства ЗДО та сім'ї. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 312–316.
- Міщик Л. І. Соціально-педагогічні аспекти взаємодії сім'ї та школи у гендерному вихованні молоді. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 5. С. 88–93.
- Сак Т. В. Індивідуалізація навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 4. С. 27–33.
- Склярова О. І. Соціально-педагогічні умови формування гендерної толерантності у старших дошкільників. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 4 (98). С. 215–224.
- Barnett, M. A., Jung, J., Epstein, J. L. Parental involvement in early childhood education: A review of strategies and outcomes. *Early Childhood Education Journal*. 2020. Vol. 48, P. 115–127. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10643-019-00995-x>.
- Herath, S. Gender Socialization in the Family Context : A Theoretical Perspective. *Journal of Educational and Social Research*. 2020. Vol. 10, No. 4. P. 55–64. DOI: <https://doi.org/10.36941/jesr-2020-0066>.
- Otero-Mayer A., et al. Family-school partnership in early childhood : A systemic approach to diversity and inclusion. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18, No. 5. P. 26–38. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph18052638>.

## References

- Aliexsieienko, T. F. (2021). *Pedagogical support of the family in child upbringing*. Kyiv: Slovo.
- Barnett, M. A., Jung, J., & Epstein, J. L. (2020). Parental involvement in early childhood education: A review of strategies and outcomes. *Early Childhood Education Journal*, 48, 115–127. <https://doi.org/10.1007/s10643-019-00995-x>
- Bystrova, Yu. O. (2015). Social and pedagogical assistance to families raising children with disabilities. *Topical Issues of Correctional Education*, 5 (1), 34–43. Retrieved from <http://aqce.com.ua>
- Hovorun, T. V., & Kikinezhdi, O. M. (1999). *Sex education and preparation of student youth for family life*. Ternopil: Navchalna Knyha – Bohdan.
- Hovorun, T. V., & Kikinezhdi, O. M. (2004). *Gender psychology*. Kyiv: Akademiia.
- Herath, S. (2020). Gender socialization in the family context: A theoretical perspective. *Journal of Educational and Social Research*, 10 (4), 55–64. <https://doi.org/10.36941/jesr-2020-0066>
- Kolupaieva, A. A., & Taranchenko, O. M. (2019). *Teaching children with special educational needs in an inclusive environment*. Kharkiv: Ranok.
- Kvasetska, Ya. A. (2019). Partnership interaction between preschool education institutions and families: Content and forms. *Topical Issues of Humanities*, 23 (2), 112–117. Retrieved from <http://aphn-journal.in.ua>
- Liulka, H. A. (2017). Pedagogization of parents as a condition for successful socialization of preschoolers. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University*, 2 (57), 102–106. Retrieved from <http://mdu.edu.ua>
- Melnychenko, O. V., & Bykovska, S. S. (2019). Gender education of preschool children in partnership between preschool institutions and families. *Young Scientist*, 10 (74), 312–316. Retrieved from <https://molodyivchenyi.ua>
- Mishchuk, L. I. (2016). Socio-pedagogical aspects of family and school interaction in gender education of youth. *Bulletin of Cherkasy University*, 5, 88–93. Retrieved from <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua>
- Otero-Mayer, A., et al. (2021). Family-school partnership in early childhood: A systemic approach to diversity and inclusion. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (5), 2638. <https://doi.org/10.3390/ijerph18052638>
- Sak, T. V. (2014). Individualisation of learning for children with special educational needs in an inclusive classroom. *Special Child: Education and Upbringing*, 4, 27–33. Retrieved from <http://logopedia.com.ua>
- Skliarova, O. I. (2020). Socio-pedagogical conditions for the formation of gender tolerance in senior preschool children. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 4 (98), 215–224. Retrieved from <https://pedscience.sspu.edu.ua>

## Відомості про автора:

**Бутенко Ольга Григорівна**  
butenko.olha1@gmail.com  
Уманський національний університет  
вул. Садова, 26, м. Умань  
Черкаська обл., 20300, Україна

## Information about the author:

**Butenko Olha Hryhorivna**  
butenko.olha1@gmail.com  
Uman National University  
Str. Sadova, 26, Uman  
Cherkasy region, 20300, Ukraine

Матеріал надійшов до редакції 04. 03. 2026 р.  
Прийнято до друку 30. 03. 2026 р.

Received at the editorial office 04. 03. 2026.  
Accepted for publishing 30. 03. 2026.